

Nr 321.

Av herr **Wijk**, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om allmän pensionsförsäkring m. m.

Det förslag till allmän pensionsförsäkring, som framlagts i Kungl. Maj:ts proposition nr 126, är utan tvivel det största och viktigaste ärende, som på länge förelegat till Riksdagens avgörande. Motsedd med stora och kanske på många håll överdrivna förhoppningar, kommer folkpensioneringen att djupt ingripa i varje enskild medborgares såväl som i statens och kommunernas ekonomi; den kommer att som uttryck för statens plikter gentemot den enskilde bli väsentligt normerande för uppfattningen på detta område, och den kommer att påverka den principiella och praktiska lösningen av en fortsatt följd av sociala lagstiftningsproblem.

En lag av denna betydelse kräver givetvis den omsorgsfullaste granskning, som praktisk social erfarenhet och fackmannamässig insikt kan ge. Och åt denna granskning måste beredas rymlig tid att noga pröva lagens sannolika inverkan på de mångskiftande samhällsområden den berör. Ty om misstag i fråga om detaljer kunna visa sig svåra att framdeles ändra, gäller detta i långt högre grad om de principer, på vilka en pensionsförsäkringslag blir byggd. Ekonomiska och sociala rättsanspråk skola växa upp ur den en gång lagda grunden, och denna kommer svårigen att framdeles kunna ändras annat än i den riktning, som från början blivit inslagen.

Dessa krav på en omsorgsfull granskning ha i förevarande fall icke blivit tillgodosedda. Under den korta tid av 4¹/₂ månader, som förflutit mellan kommittébetänkandets offentliggörande och den kungl. propositionens framläggande, har pensionsförsäkringsförslaget ej på långt när hunnit underkastas en tillräckligt genomgripande kritik — en kritik desto nödvändigare, som redan till följe kommitténs sammansättning en

viktig sida av pensioneringsproblemet vid förslaget utarbetande ej blivit tillräckligt belyst eller tillgodosedd.

Varje folkpensionering, och särskilt ett förslag med den karaktär kommittén anlagt, måste komma i den närmaste beröring med fattigvårdens praktiska och principiella problem och kan ej lösas utan noga hänsynstagande till dessa. Till följe bristen på representanter för fattigvården inom kommittén har denna sida av problemet ej blivit tillräckligt beaktad, och det är utan tvivel på denna grund, som kommittéförslaget kommit att verka mer som en lösning av ett matematiskt än av ett socialt och nationalekonomiskt problem.

En månad efter kommittéförslagets franläggande utsändes det av Kungl. Maj:t, i december förra året, för yttrande dels till vissa ämbetsverk, dels till Konungens befallningshavande i de olika länen, i samband varmed kommuner, föreningar och enskilde skulle beredas tillfälle att yttra sig. Denna rättighet blev på grund av den korta remisstiden så gott som illusorisk, och den granskning, som verkställdes av vederbörande myndigheter, blev av samma orsak mycket ofullständig. Konungens befallningshavande fingo jämnt en månad till sitt förfogande för att sätta sig in i det vidlyftiga kommittébetänkandet och däröver avgiva yttrande. Att en grundlig prövning under sådana förhållanden icke var möjlig, är uppenbart och framhålles också allmänt i de ingivna yttrandena. Samma klagomål över att den alltför korta tiden ej medgivit en tillräckligt djupgående granskning framföres även av Kommerskollegium och Riksförsäkringsanstalten, vilkas yttrande över lagförslaget inforodrats.

Den diskussion av förslaget, som under de gångna månaderna förts i pressen och inom intresserade kretsar, har ej heller hunnit bli uttömmande. Kritiken har huvudsakligen blivit negativ, av det skäl att alternativa förslag vid sidan av kommitténs ej förelegat till diskussion, då tiden ej medgivit att på grundval av det av kommittén hopförda materialet utarbeta sådana. Utan en diskussion av jämväl andra lösningar av försäkringsproblemet, byggda på andra grunder än kommittéförslaget, är det emellertid ej möjligt att nå en verklig uppfattning av den viktiga frågan eller finna den bästa lösningen av densamma.

Det lagförslag, som av Kungl. Maj:t framlagts, skiljer sig endast i några få punkter från kommittéförslaget och utgör blott en lätt överarbetning av detsamma. Den kritik som framkommit har Kungl. Maj:t i stort sett lämnat obeaktad, och detta ej blott när kritiken rört förslagets grundprinciper som i Svenska Fattigvårdsförbundets skrivelse, utan även när den, som i Riksförsäkringsanstaltens yttrande, ställt sig på kommittéförslagets grund. Att Kungl. Maj:t lämnat denna myndighets sakliga och

delvis förträffliga förslag till förbättringar utan avseende, är ägnat att väcka förvåning. Men det är i själva verket ganska förklarligt, om tiden ej heller medgivit Kungl. Maj:t att ägna kommittéförslaget någon verkligt djupgående granskning.

I detta skick skall ärendet nu behandlas och avgöras av Riksdagen. Dess vikt och dess outredda läge påkallar ovillkorligen ett *uppskov* med avgörandet, vilken ställning man i övrigt måtte intaga till Kungl. Maj:ts förslag.

Till samma uppfattning, att Kungl. Maj:ts förslag ej nu bör antagas, kommer man även vid en granskning av de grundläggande principer, på vilka förslaget är byggt.

Socialförsäkringen är i första hand ett tvång till självhjälp i försäkringens form, som staten ålägger den enskilde medborgaren till hans eget och därmed till samhällets bästa. De individer, vilkas ekonomiska villkor utsätta dem för faran att oförskyllt lida nöd när deras arbetskraft blir bruten, åläggas att av sina inkomster under hälsans dagar avsätta ett belopp, som sedermera, i form av understöd eller livränta, kommer dem tillgodo vid inträdande sjukdom, arbetslöshet, invaliditet eller ålderdom. Denna obligatoriska självhjälp är ett utslag av det moderna samhällets kamp mot fattigdomen, en kamp, i vilken den enskilde ålägges att delta efter måttet av sina krafter och i den för ändamålet mest betryggande formen — den solidariska försäkringens form.

Teoretiskt sett skulle socialförsäkringen kunna inskränka sig till denna obligatoriska självhjälp. Men den sålunda skapade tryggheten blir i följd av deltagarnas svaga ekonomiska krafter alltför ringa för att kunna ge det stöd, som med försäkringen avses — resultatet kommer för de flesta ej att stå i rimligt förhållande till de gjorda personliga uppoffringarna. Det är därför det allmänna måste träda hjälpande in och lämna sitt bidrag till försäkringen, så att denna skall kunna ge även de ekonomiskt svagaste en fördel, som gör det påtvingna deltagandet berättigat.

De former, under vilka bidraget från det allmänna kan tänkas utgå vid en svensk ålderdoms- och invaliditetsförsäkring, torde kunna inordnas under följande tre huvudgrupper.

- A. Bidraget utgår till alla försäkrade med samma belopp.
- B. Bidraget utgår i förhållande till de försäkrades ekonomiska styrka och i omvänt förhållande till denna, antingen
 - a) i förhållande till de *aktiva försäkrades* ekonomiska styrka. så att den försäkrade, som tillhör en lägre inkomst- och

således lägre avgiftsklass, erhåller ett förhållandevis högre statsbidrag än den, som tillhör en högre avgifts- och inkomstklass. Bidraget kan då utgå antingen

- 1) till premiebetalningen (fondering) eller
- 2) i form av ökning av de försäkrades avgiftspension (utan fondering);

eller

- b) i förhållande till *pensionärernas* ekonomiska ställning.

Vid valet mellan dessa olika former har man att fatta ståndpunkt till den för varje folkpensionering grundläggande principfrågan, om i försäkringen försörjnings- eller försäkringskaraktären skall vara den övervägande. Redan statsbidraget självt är visserligen ett av allmänna medel utgående understöd, ett slags försörjningsbidrag således, men den form och de grunder, efter vilka detta bidrag fördelas till de försäkrade, blir dock avgörande för försäkringens karaktär.

Enligt de två första formerna utgår statsbidraget med ett belopp, som antingen, enligt A. är lika för alla de försäkrade, eller, enligt B. a) varierande efter olika avgiftsklasser, men lika för alla individer inom en och samma klass. Statsbidraget utgår här i direkt anslutning till försäkringen och i avsikt att stödja den enskildes självhjälpssträvanden. Staten garanterar sitt bidrag till den i försäkringen aktivt deltagande, men ingriper ej för övrigt i den försäkrades ekonomi. Statsbidragets försäkringskaraktär är här dominerande.

Enligt den tredje formen C. åter, där statsbidraget utgår som pensionstillägg eller understöd, såsom fallet är i Kungl. Maj:ts förslag, övergår staten till att pröva pensionärens ekonomiska tillstånd i varje särskilt fall och avmäter enligt vissa normer sitt bidrag i förhållande till pensionärens ekonomi. Sambandet mellan statsbidraget och försäkringen är ytterst löst. Något understödande av individens självhjälpssträvan förekommer här i huvudsak inte. Staten ålägger honom försäkringstväng utan att understödja honom däri. Först då individen är ekonomiskt invalid, träder staten in med sin hjälp. Det är detta förhållande som ger denna form för statsbidragets utgående dess karaktär av statsförsörjning eller fattigunderstöd.

I valet mellan dessa två grundformer för det allmännas bidrag till försäkringen synes mig den första äga avgjorda företräden, medan den av kommittén och Kungl. Maj:t valda försäkringsformen synes mig innebära de allvarsammaste vådor i socialt och ekonomiskt avseende.

En folkförsäkring måste ovillkorligen baseras på självhjälpen, en grund, som ensam kan ge den nödiga moraliska och ekonomiska styrkan åt en social byggnad av denna omfattning. Ej endast reellt måste detta vara fallet, men också i formen för statsbidragets utgående måste det stå tydligt och klart för den försäkrade, att vad han mottar är i stort sett en frukt av hans egna ansträngningar, stående i närmaste förhållande till dessa.

En helt motsatt uppfattning företrädes av herr civilministern i hans motivering till det kungliga förslaget; han förbiser helt och hållet självhjälpens moraliska betydelse då han (sid. 39) förklarar det vara för pensionären tämligen oviktigt, om medlen till pensionens bestridande härflyta från allmänna statsmedel eller från avgifter, som av honom tidigare erlagts; och han karaktäriserar pensionsavgifterna på ett alldeles oriktigt sätt, då han förklarar dessa avgifter, som dock oavkortade komma de betalande själva till godo, ej vara annat än ett särskilt slag av personliga skatter. Med en sådan uppfattning blir nästa steg i utvecklingen av det kungliga pensionsförslaget, att dessa »personliga skatter» utjämnas eller borttagas, och att »försäkringen» helt och hållet förvandlas till statsförsörjning.

Självhjälps- och försäkringsmomenten stå alltså i det allra närmaste samband med varandra. De framträda även som de nödvändiga faktorerna i fråga om möjligheten att ekonomiskt genomföra en allmän pensionsförsäkring. Endast på självhjälpen som bärande grund kan med statens bidrag uppbyggas en invaliditets- och ålderdomspensionering, som blir nöjaktigt effektiv, och endast om åt denna pensionering ges en uttrycklig karaktär av *försäkring*, kan det allmännas bidrag begränsas till belopp, som ej hota att överskrida gränserna för det allmännas ekonomiska bärkraft.

Det kungl. förslaget till allmän folkpensionering utgår från andra grunder och följer andra syften. Självhjälpen är ej utnyttjad så långt ske kan, varför också tyngdpunkten av kostnaderna kommer att vila på det allmänna; och genom formen för statsbidragets utgående blir det ännu mer framhävt, att statsbidraget är huvudsaken och den egna insatsen underordnad. Försäkringskaraktären har endast delvis kommit till sin rätt i fråga om de pensioner, som utgå av de försäkrades egna avgifter, och den är så gott som alldeles borttagen beträffande grunderna för utdelande av statsbidraget. Frånser man statsbidraget till förhöjning av tilläggspensionen (§ 6), till den frivilliga pensioneringen (§ 34) och till kvinnornas avgiftspension (ett bidrag, som är alldeles stridande mot de för förslaget i övrigt gällande principerna), utgår enligt Kungl. Maj:ts förslag statsbidraget utan annat samband med försäkringen eller de försäkrades egna insatser

än det negativa och svävande, som anges i § 9 mom. 2. Försäkringskaraktären är i Kungl. Maj:ts förslag alldeles skjuten åt sidan för den fullständigt dominerande försörjningstanken.

Denna bildar i själva verket den klart uttalade utgångspunkten för hela pensioneringsförslaget. Pensioneringens syfte förklaras (Betänkandet, del I, sid. 70) vara att »skydda mot behovet av understöd från den allmänna eller enskilda fattigvården», en uppfattning, som genombår hela kommittébetänkandet och ligger till grund för dess resonemang. I överensstämmelse härmed fixerar kommittén det bidrag, det allmänna bör åtaga sig för försäkringen, till ett belopp motsvarande den kostnad som f. n., enligt beräkning, »på grund av fattigvårdsförordningen bestrides av kommunerna och enskilda för understöd åt behövande vuxna personer» (del II, sid. 183), ett belopp »ungefär motsvarande den börda, som samhället i sin helhet genom fattigvård eller genom enskildas understöd under närvarande förhållanden har att bära» (del II, sid. 181). En tredjedel av dessa, till över 30 millioner kronor uppskattade, nu utgående fattigvårdskostnader, beräknar kommittén motsvara kommunernas nuvarande utgifter för fattigvården, och återstående två tredjedelar motsvara de enskilda åliggande försörjningsbidragen. »Om», säger kommittén, »man därför tänker sig det förutsatta allmänna bidraget till försäkringen fördelat mellan staten och kommunen sålunda, att staten bidrager med två tredjedelar och kommunen med en tredjedel, och därjämte förutsätter, att försäkringen i sin helhet och i sin fulla utveckling väsentligen skulle skydda mot behovet av understöd av fattigvård eller enskilda, så skulle genom ett dylikt bidrag till försäkringen samhället i sin helhet, utöver de försäkrades egna avgifter, i stort sett ej åläggas någon större börda än hittills. Den å kommunerna belöpande andelen i kostnaden skulle nämligen motsvara minskningen i fattigvårdskostnaderna, och statsbidraget skulle innebära en utjämning av den kostnad, som för närvarande åligger vissa samhällets medlemmar.» I enlighet härmed föreslår kommittén, att av det allmännas bidrag till pensioneringen en tredjedel skall bestridas av kommunerna och två tredjedelar av staten (av Kungl. Maj:ts sedermera utan närmare motivering ändrat till resp. $\frac{1}{4}$ och $\frac{3}{4}$). — Tydligare kan ju ej fastslås, att pensioneringen avser att avlyfta och ersätta den nuvarande fattigvården genom att det allmänna övertar kostnaden för densamma och utdelar det motsvarande beloppet i form av understöd och tilläggspensioner till de försäkrade.

I denna utgångspunkt för kommitténs pensioneringsförslag och i detta dess uttalade syfte att ersätta fattigvården ligger efter min mening

förslagets svaghet. Härifrån härleda sig dess väsentliga brister och de äventyrligheter det hotar att draga med sig.

Utgångspunkten för pensioneringsförslaget är oklar; syftet, som det ställer för sig, kommer ej att uppnås, och de kostnader, som ställas i utsikt för stat och kommun, komma att väsentligt överskridas.

Utgångspunkten är oklar, ty det kan på det allvarligaste sättas i fråga, om det är ett statsändamål, värt de största ekonomiska uppoffringar från det allmännas sida, att helt avlyfta den försörjningsplikt, som åligger de enskilda gentemot deras nödlidande anförvanter. Att denna plikt ofta är synnerligen tung och att det i många fall vore önskvärt att få den lättad, därom råder intet tvivel. Men härifrån är det ett långt steg till att, som kommittén i sina beräkningar förutsätter, helt avlyfta denna försörjningsplikt och överflytta den på det allmänna.

Gentemot de anmärkningar, som riktats mot denna kommitténs utgångspunkt, svarar visserligen civilministern, sid. 45, att om någon avlösning av de enskildes försörjningsplikt är alls icke fråga. »Denna plikt», säger herr statsrådet, »kommer även efter förslagets genomförande säkerligen att i stor utsträckning tagas i anspråk.» Härefter har han utan tvivel rätt; resultatet av försäkringen kommer ej att motsvara de antagna förutsättningarna eller uppfylla det angivna syftet. Fattigvården kommer ej att avlyftas. Men detta gäller ej endast den enskilda genom försörjningsplikt utövade fattigvården, utan i lika mån den offentliga kommunala. Statsrådets uttalande bör därför kompletteras med satsen, att »även efter förslagets genomförande kommer fattigvården att i stor utsträckning tagas i anspråk.»

Det är ju också alldeles naturligt, att så kommer att ske. Kostnaderna för den nuvarande fattigvården äro utan tvivel nedpressade till ett minimum, dels genom att fattigvårdsbidraget rättar sig efter det faktiska behovet i varje särskilt fall, och dels genom en organisation, som förbilligar vården, vartill kommer, att kommunernas ofta betryckta ekonomi framtvingar den största sparsamhet och bringar ned fattigvårdsutgifterna till det lägsta möjliga belopp. Det torde utan vidare stå klart, att det nu för fattigvården utgående beloppet, utdelat i form av tilläggs pensioner och understöd, ej efter det verkliga behovet, utan efter ett på vissa skematiska grunder *antaget* behov, och i vissa fall till personer stående utanför den nuvarande fattigvården — att detta belopp icke kan räcka till att fylla den uppgift, som nu bestrides med fattigvårdens kostnader.

Då kommittén föreslagit, att kommunernas och statens bidrag till försäkringen skulle sättas lika med kommunernas och de enskildes fattigvårdsutgifter, och därvid utgått ifrån att dessa utgifter skulle genom för-

säkringen avlyftas och kostnaden för kommunerna således i stort sett förbli oförändrade, håller denna förutsättning alltså ej streck.

Det är antagligen med inseende härav, som Kungl. Maj:t föreslagit, att kommunernas andel skall sänkas från $\frac{1}{3}$ till $\frac{1}{4}$. Härmed är statens kostnad för pensionstilläggen redan ökad utöver den av kommittén beräknade, och på den av Kungl. Maj:t inslagna vägen kommer utvecklingen antagligen att fortgå. Starka krafter komma alltid att arbeta för en överflyttning av dessa, nu så att säga frigjorda, kommunala fattigvårdsbördor på staten, desto hellre som det kan ske utan att i minsta mån rubba förutsättningarna för pensioneringen i övrigt.

Men även oavsett en dylik överflyttning från kommunernas sida, skola statens utgifter för pensioneringen utan tvivel komma att växa långt ut över de av kommittén angivna gränserna. Ty då hela försäkringens syfte anges vara fattigvårdens avlyftande och detta ej kan förverkligas med de nu föreslagna pensionstilläggen, kommer det snart nog att resas krav på pensionernas höjande. Då vidare, enligt det kungliga förslaget, inget som helst samband förefinnes mellan pensionsavgifterna och pensionstilläggens storlek (frånsett den procentuella ökningen enl. § 6), men dessa senare närmast äro avsedda att lyfta pensionären över fattigvårdsgränsen, ligger det nära till hands att befara, att en framtida ökning av pensionerna kommer att läggas övervägande eller helt och hållet på pensionsstilläggen, och kostnaden för pensionsökningen således kommer att tungt drabba stat och kommun, och i sista hand staten.

Med sitt uttalade syfte att ersätta fattigvården lovar således Kungl. Maj:ts förslag mer, än det kan infria, och öppnar samtidigt vägen för framtida obegränsade krav på statskassan.

Orsaken till att pensioneringsförslaget uppbyggts på dessa grunder ligger utan tvivel dels i en oklar uppfattning av försäkringens och fattigvårdens ömsesidiga uppgifter, dels i en reaktion mot den nuvarande fattigvårdens brister.

En allmän folkförsäkrings uppgift gentemot fattigvården måste vara att så vitt det är möjligt förebygga behovet av fattigvård. Därutöver kan försäkringens uppgift av praktiska skäl ej sträcka sig. I den mån behovet av fattigvård ej genom folkförsäkringen helt kan förebyggas, kan försäkringen ej ersätta fattigvården eller övertaga dess funktioner. Fattigvården kommer att vid sidan av socialförsäkringen kvarstå som ett nödvändigt socialt organ, med sina från socialförsäkringen särskilda verksamhetsformer och uppgifter, och detta organ gäller det att göra så ändamålsenligt, effektivt och humant som möjligt.

Till detta mål leda två vägar:

1) fattigvårdslagstiftningens reformering i modern anda — en uppgift, som omhänderhas av den nu sittande fattigvårdslagstiftningskommittén, vars utlåtande snart är att förvänta;

2) reformering av den kommunala beskattningen och lösning av det kommunala skatteutjämningsproblemet. Denna uppgift, utan jämförelse den viktigaste, som föreligger i svensk skattelagstiftning, är ävenledes under behandling av en särskild kommitté.

I den nuvarande fattigvårdens brister föreligger således ingen hållbar grund till att ge pensioneringsförslaget den utpräglade försörjningskaraktär, som det erhållit.

I närmaste anslutning till de grundprinciper, som känneteckna pensioneringsförslaget, äro de normer utarbetade, efter vilka, enligt § 6, statens bidrag i form av pensionstillägg utbetalas till de försäkrade. Det har framhållits, att dessa regler äro ägnade att motverka sparsamheten hos de försäkrade ävensom deras arbetsvilja efter inträdd pensionering, och jag måste medge, att dessa erinringar ha stort fog för sig. Kommittén själv har tydligen insett faran härav, när den för tilläggs pensionernas avmätande valt den kompromissväg, som ursprungligen iugått i det Raabska pensionsförslaget, men även i denna form kvarstå olägenheterna klart och tydligt. Den föreslagna regeln för pensionstilläggs minskande med halva inkomsten betyder i själva verket, att den pensionär, som är berättigad till pensionstillägg, behåller av sitt sparade kapital endast halva avkastningen — så t. ex. endast 2¹/₂ % ränta i stället för eljest 5 % — ett avdrag, vars belopp ju blir större, ju större det sparade kapitalet är. En sådan pensionsbestämelse måste tvivelsutan komma att ytterligare nedsätta de svaga tendenser till sparsamhet och omsorg om framtiden, som utmärka vårt folk. Pensionsförslaget motverkar här den förbättring av de fattigares ekonomi, som det avser att fränja.

På samma sätt komma dessa bestämmelser att verka nedsättande på pensionärens strävan till självförsörjning och locka till att simulera oförmåga till arbete, när denna förmåga i och för pensionstilläggs utmätande skall undersökas och värdesättas. Slutligen komma bestämmelserna att skada de försäkrade även i så måtto, att de utan tvivel skola minska arbetsgivarnes intresse för pensionering av egna arbetare, då ju halva pensionen just beträffande de fattigaste och mest behövande kommer ej pensionären, utan statsverket till godo.

En sammanfattning av det sagda ger vid handen, att grundfelet i det kungl. förslaget ligger i dess syfte att vilja ersätta fattigvården. Härifrån härleder sig förslagets försörjningskaraktär med alla dess skadliga konsekvenser, det otillräckliga utnyttjandet av självhjälpen och statsbidragets utgående ej som bidrag till försäkringen, utan som fattigunderstöd åt pensionären i en form, som motverkar sparsamhet och arbetslust. Med sitt uttalade syfte att ersätta fattigvården är förslaget från början skevt lagt; det vilseleder den allmänna uppfattningen genom att uppställa för sig ett mål, som det principiellt och praktiskt inte kan fylla, och det väcker hos de försäkrade anspråk, som framdeles komma att taga sig uttryck i obegränsade krav på statskassan. Det kungl. förslagets brister ha sin rot i de principer, på vilka de blivit byggt, och kunna endast undanröjas genom att själva grunden till förslaget lägges om.

Jag skall nu övergå till att söka antyda några av de riktlinjer, efter vilket ett nytt förslag enligt min mening borde läggas.

Förslaget bör vara baserat på självhjälp i högre grad än Kungl. Maj:ts, d. v. s. *pensionsavgifterna* böra göras så höga, som är förenligt med de avgiftspliktigas förmåga. Det råder intet tvivel om att ej, med skyldigt hänsynstagande till denna förmåga, en betydlig höjning kunde göras i de av Kungl. Maj:t föreslagna avgifterna.

Till belysande härav meddelas till jämförelse de försäkrades egna avgifter i den gällande tyska arbetarförsäkringen. (1 mark räknad till 89 öre).

S v e r i g e		T y s k l a n d	
inkomst	avgift	inkomst	avgift
		311	3: 70
		312— 489	5: 55
799	3: —	490— 756	7: 40
800—1,199	8: —	757—1,023	9: 26
1,200	13: —	1,024	11: 11

Det framgår härav, att för alla inkomstklasser intill 1,200 kronor, d. v. s. för den alldeles överväldigande mängden av försäkrade, äro avgifterna i Tyskland högre, och delvis avsevärt högre, än de för oss föreslagna. Endast i den jämförelsevis fåtaliga gruppen av försäkrade med 1,200 kronors inkomst och däröver är den svenska avgiften något högre än den tyska.

Den indelning i tre avgiftsklasser, som kommittén och Kungl. Maj:t föreslå, synes både oändamålsenlig och illa motiverad. Enklarest förefaller att som i det norska förslaget låta avgiften utgå i procent av inkomsten, eventuellt jämkad till delbarhet med 52 eller 12 (vecko- och månadstal) och med länpliga jämkningar i övrigt.

Det moraliska värdet av höga pensionsavgifter är uppenbart, då härigenom pensionen kommer att väsentligt utgöra en frukt av den försäkrades egna ansträngningar. Den ekonomiska fördelen åter är tvåfaldig: dels blir pensionsavgifternas höjd utslagsgivande för pensionernas storlek och försäkringens effektivitet, dels representerar en höjning av avgiften en i det närmaste däremot svarande ökning av det sparade kapitalet i landet. Med den obenägenhet att spara, som kännetecknar hela vårt folk, och med den svårighet att spara, som föreligger för större delen av de i försäkringen inbegripna klasserna, kan man taga för givet, att allra största delen av de avgifter, som ingå till pensioneringen, eljest ej skulle sparats, utan förbrukats till konsumtionsändamål av en eller annan art. Varje höjning av avgiften innebär i så fall en nära på motsvarande höjning av folkets sparande och kapitalsamlade verksamhet, en för hela landets ekonomi betydande faktor.

Hur långt upp bland *de högre inkomstklasserna* försäkringsplikten bör sträckas, måste bli beroende på särskilda förhållanden. Att ålägga de förmögnare försäkringskyldighet kan ej i och för sig vara ett statsändamål, då sannolikheten för att de, såsom ekonomiska invalider, skola komma att ligga samhället till last, är ytterst ringa. Att medtaga dem i försäkringen, och således göra dem avgiftspliktiga, kan endast motiveras från ekonomisk synpunkt, och då på det sätt, att de mot sina avgifter tillförsäkras en pension, som till storlek eller med avseende på villkoren för dess utfallande ej motsvarar de av dem erlagda avgifternas försäkringstekniska värde. Deras avgifter få då till större eller mindre del karaktären av en dem ålagd, till försäkringen direkt utgående skatt.

På sid. 152, del. II, av kommittébetänkandet anges som en av förslagets huvudprinciper, att pensionsavgifternas belopp »skulle ej bestämmas högre, än att de med lätthet kunde bäras av de försäkrade, och så att den genom dem efter hand bildade *fonden* ej erhöles olämpliga dimensioner.» Att av fruktan för en ökad fondbildning hålla avgifterna nere synes emellertid alldeles opåskallat. Tvärtom framstår en stegrad fondbildning som något lyckligt och eftersträfvansvärt, då den, som nämnt, till större delen representerar en verklig kapitalbesparing, som utan densamma ej skulle kommit till stånd. Fondens placering torde ej ens inom de tränga gränser kommittén förutsatt komma att erbjuda några svårigheter, även

om dess belopp vid tiden för försäkringens trädande i full kraft, d. v. s. 70 å 90 år härefter, skulle komma att uppgå till ett belopp på ett par milliarder kronor. Enbart de värdepapper, som kommittén föreslår för placering, d. v. s. svenska statens och svenska kommuners samt Sveriges allmänna hypoteksbanks och Konungarikets Sveriges stadshypotekskassas obligationer, torde redan nu överstiga 1 1/2 milliard kronor, varav en mycket stor del är placerad i utlandet. Vid tiden för försäkringens trädande i full kraft kommer beloppet av dessa värdepapper utan tvivel att ha nått en siffra, som möjliggör placering av en flerdubbelt större fond än den av kommittén förutsatta.

Statsbidraget bör utgå i närmaste anslutning till den försäkrades egen insats och utan avseende på hans ekonomiska förhållanden vid pensionstagandet. Den lämpligaste formen synes då vara bidrag till premieinbetalningen i en efter avgiftsklasserna fallande skala. Härigenom får hela förfarandet den tydligast möjliga karaktär av försäkring, och statsbidragets utgående blir på det närmaste knutet vid att den försäkrade riktigt fullgör de honom själv åliggande skyldigheterna. Samtidigt bör givetvis försäkringskaraktären även i övrigt klart träda fram, så att invaliditetspensionens storlek blir helt och hållet eller i det närmaste oberoende av den ålder, vid vilken invaliditeten inträder.

Den här förordade formen för statsbidragets utgående har även det företrädet framför det fasta, för alla lika, bidraget, att den är mer ekonomisk. Utan att i någon mån få karaktär av försörjning, utgår bidraget dock efter en norm, som ansluter sig till den försäkrades inkomster. Till följd härav kommer statsbidraget i stort sett dem till godo, som bäst behöva detsamma. Det medverkar till att utjämna de ekonomiska olikheterna pensionärerna emellan, men utan att i övrigt ingå på fattigförsörjningens område och utan att giva löften eller väcka krav, som sedan ej kunna uppfyllas.

Kommittéförslaget har ej ålagt arbetsgivarne någon bidragsskyldighet till pensioneringen, och till stöd härför har kommittén anfört motiv av huvudsakligen principiell art. Det må också medgivas, att rättmätigheten av ett dylikt åläggande framstår mindre klar, då det gäller försäkring mot invaliditet och ålderdom, än då försäkringen gäller sjukdom och olycksfall, som förorsakats i och genom arbetet. Det förefaller dock, som om de principiella betänkligheterna borde vika inför de stora praktiska fördelar, som av ett dylikt stadgande skulle vinnas. Pensioneringen skulle därmed erhålla ett högst betydande tillskott och hela försäkringen komma att framstå som en mer ändamålsenlig och berättigad social institution än vad eljest blir fallet. Med arbetsgivarernes bidragsplikt skulle vidare följa

som en naturlig konsekvens en skyldighet för dem att av arbetarnes lön innehålla och inbetala de arbetarne åliggande avgifterna, varmed vunnas garanti för att praktiskt taget hela den stora avgiftskontingent, som komme att åligga arbetsgivare och hos dem anställda arbetare, bleve riktigt inbetald.

Mot arbetsgivarnes bidragsskyldighet kan framföras den invändningen, att en del av landets befolkning därigenom utan ökad egen insats blir i försäkringsavseende väsentligt gynnsammare ställd än den övriga delen av folket. Anmärkningen har onekligen ett visst fog för sig, då försäkringen ju avser att omfatta hela folket, och då den av alla kräver samma personliga uppoffring. Det torde kanske emellertid ej vara omöjligt att utjämna skillnaden genom att låta statens bidrag i ökad mån komma de försäkrade till godo, som ej åtnjuta fördelen av bidrag från arbetsgivares sida.

Jag skall nu slutligen övergå till att helt kort granska ett par av det kungl. förslagens bestämmelser, som ej förut av mig berörts.

§ 6.

Anmärkningarna mot pensionstilläggssystemet över huvud och mot normerna för detta tilläggs utgående har jag redan framfört i samband med den principiella kritiken av regeringsförslaget.

Mot bestämmelsen i paragrafen kunna anföras ytterligare följande erinringar.

Vid bestämmelsen om avgiftspensionernas utgående med 30 % av erlagda avgifter har karaktären av försäkring inskränkts till en utjämning av den olikhet, som en längre eller kortare betalningstid och en längre eller kortare invaliditetstid skulle utöva på *procentsatsens* storlek i de särskilda fallen. Någon försäkringsmässig utjämning av den viktigaste faktorn: antalet inbetalda avgifter, förekommer däremot icke. D. v. s. denna s. k. invaliditetsförsäkring innebär praktiskt taget ingen försäkring mot risken av tidig invaliditet, vilket väl just borde vara försäkringens huvuduppgift. Följden är, att vid tidig invaliditet, då sannolikheten att förfoga över gjorda besparingar är minst och behovet av understöd sålunda störst, utfaller avgiftspensionen med ett belopp, som är alldeles otillräckligt för att spela någon praktisk roll i den försäkrade invalidens ekonomi. Härmed har hela avgiftspensioneringen i själva verket fått en övervägande karaktär av ålderdomspensionering.

Riksförsäkringsanstalten har anvisat, hur dessa fel kunna undanröjas.

Mot bestämmelserna om *höjning av pensionstilläggen* med en procent för varje erlagd avgift i de två högsta avgiftsklasserna har man anledning att hysa allvarliga betänkligheter. Kommittén motiverar tillägget (del. I, sid. 73) bl. a. därmed, att det »synes böra ernås att det allmännas bidrag utgår i någon mån proportionellt till den på grund av de försäkrades avgifter utbetalade pensionen». Detta är den enda punkt, där kommittén, i direkt strid mot sin eljest överallt tillämpade grundsats, uttalat och velat genomföra den riktiga principen, att statsbidraget bör utgå i förhållande till de försäkrades egna avgifter och sålunda ingå som ett verkligt led i försäkringen. Tyvärr har tillämpningen blivit bakvänd, ty det är svårt att förstå, varför staten skall på detta sätt stödja de starkaste och lämna de svagaste ohulpna.

Det torde väl vara ostridigt, att en stor del av de försäkrade, som på detta sätt skulle särskilt gynnas, ha vida större möjlighet än de från samma förmån uteslutna att kunna avsätta besparingar för sin ålderdom. Den benägenhet att spara, som hos dem kan finnas för handen, motverkas emellertid än ytterligare genom bestämmelsen om höjning av pensions-tilläggen. För en pensionär, som under hela sin försäkringstid haft 800 kronors inkomst eller däröver, ställa sig vid 67 års ålder och inträdd invaliditet hans inkomster (med frånräknande av avgiftspensionen) på följande sätt:

Kapital.	Inkomster.	Summa.
5,000 kr.	Ränta	250: —
	Tilläggs-pension	25: —
	Höjning av denna	12: 75
		<u>287: 50</u>
4,000 kr.	Ränta	200: —
	Tilläggs-pension	50: —
	Höjning av denna	25: 50
		<u>275: 50</u>
3,000 kr.	Ränta	150: —
	Tilläggs-pension	75: —
	Höjning av denna	38: 25
		<u>263: 25</u>
2,000 kr.	Ränta	100: —
	Tilläggs-pension	100: —
	Höjning av denna	51: —
		<u>251: —</u>
1,000 kr.	Ränta	50: —
	Tilläggs-pension	125: —
	Höjning av denna	63: 75
		<u>238: 75</u>
—	Tilläggs-pension	150: —
	Höjning av denna	76: 50
		<u>226: 50</u>

Pensionärens samlade kapital kommer sålunda faktiskt att avkasta i medeltal 1.22 %. Det är inte sannolikt, att denna utsikt skall locka honom till besparingar.

Bestämmelsen om höjning av pensionstilläggen gynnar alltså med statsbidrag de klasser, som minst behöva detsamma, och motverkar ytterligare sparsamheten hos de klasser, som eljest ha de största förnåttningarna att spara.

Mot paragrafens bestämmelser rörande *barnpensioneringen* finnas även erinringar att göra. Pensionsberättigad är enligt § 2 den, som till följd av ålderdom, kropps- eller sinnessjukdom är varaktigt ur stånd att försörja sig själv. Samma definition måste således gälla beträffande stadgandet i § 6, och rätten till barnbidrag blir alltså inskränkt till de invalida änklingar, änkor och ogifta mödrar, vilkas inkomster understiga det belopp, som är fastställt såsom ekonomisk invaliditetsgräns. Är denna gräns i ett givet fall för en änka satt till exempelvis 400 kronor, betyder detta, att en invalid änka med högre inkomst kommer ej i åtnjutande av barnbidrag. Det förefaller, som om en sådan inskränkning ej vore med bestämmelsen avsedd.

Genom att förmånen av barnbidrag är inskränkt till änklings, änka eller annan ogift kvinna vållas även, att ett gift par, där endera av makarne eller båda äro invalider, ej kunna erhålla barnbidrag, och att därmed ogift moder kommer i ett bättre läge än gift hustru, en åtskillnad, som statsrådet själv (sid. 101) förklarar sig anse uppenbart oriktig.

Någon principiell ståndpunkt utmärker alltså ej heller Kungl. Maj:ts bestämmelse om pensionstillägg för barn.

§ 9.

Den garanti mot försumliga pensionärer, som avses med stadgandet i mom. 2, torde komma att i praktiken visa sig rätt illusorisk. Kommunens representanter i pensionsnämnden sakna väl i allmänhet material att bedöma, om pensionären, under den tid han tillhört försäkringen, visat försumlighet med sin avgiftsbetalning eller ej, och de måste alltid av intresse om kommunens ekonomi vara mer benägna att bevilja begärd tillläggspension, varav $\frac{1}{4}$ bekostas av kommunen, än att avslå den, då kommunen får åtaga sig hela fattigvårdskostnaden för invaliden.

Pensionsstyrelsen åter kan visserligen konstatera den sökandes försumlighet, men får antagligen svårt att bedöma, om denna berott på tredska eller oförmåga. Då vidare pensionsstyrelsen, enl. § 30 mom. 4, endast ifall pensionsnämndens beslut strider mot pensionslagen äger åter-

remittera ärende till pensionsnämndens förnyade prövning, torde man kunna antaga, att försumlighet i fråga om åliggande avgiftsplikt ytterst sällan kommer att ha pensionstilläggets indragning till följd.

§ 11.

Bestämmelserna i denna paragraf synas, liksom i vissa avseenden hela läggningen av pensionsförslaget självt, föranledas av bristerna i nuvarande fattigvård och fattigvårdsförordning. Av formuleringen framgår ej klart, om kommun skall äga rätt att utgiva sådant understöd, som här ifrågasatts, i individuella fall, eller om bestämmelser därom skola fattas för att gälla generellt efter fastställda normer. Så länge nuvarande fattigvårdsbestämmelser äro gällande, kan det i varje fall sättas i fråga, om det är riktigt att på detta sätt åt kommunen överlåta bestämmanderätten, huruvida det understöd den utdelar skall för mottagaren medföra rättsliga inskränkningar eller ej och därmed öppna möjlighet för att samma kommunala fattigvårdsunderstöd i olika kommuner kommer att få olika rättsverknningar.

§§ 14—16.

Indrivningen av de fastställda pensionsavgifterna är i varje socialförsäkring det kanske svåraste problemet. På dess lösning avhänger försäkringens sundhet och till stor del dess ekonomi.

Den nödiga garantien för avgifternas inbetalande har Kungl. Maj:t sökt i stadgandet, att för grundavgifterna kommunerna gjorts ansvarsskyldiga, och att övriga avgifter uppföras på kronodebetsedeln för att uppbäras och indrivs i samband med kronoutskylderna. Man kan sätta i fråga, om detta senare förfaringsätt erbjuder en tillfredsställande säkerhet. Det finnes knappast anledning att hoppas, att tanken på den framtida fördelen kommer att i någon högre grad driva de försäkrade till att erlagga de stadgade pensionsavgifterna, särskilt sedan Kungl. Maj:t, utan tvivel på mycket goda grunder, strukit den av kommittén föreslagna bestämmelsen, att vad å kronodebetsedel inflyter skall anses i första hand gälla därå upptagen pensionsavgift. Bestämmelsen i fråga har av Kungl. Maj:t ersatts med ett stadgande, att dylik å kronodebetsedel uppförd avgift må kunna av avgiftspliktig särskilt erläggas jämlikt av Konungen meddelade närmare bestämmelser. Vad härmed avses är emellertid oklart, och någon upplysning står ej att vinna av statsrådets motivering, sid. 151. Det framgår över huvud ej av § 16 i vad mån en partiell inbetalning av

kronoutskyldernas och pensionsavgiftens sammanlagda belopp skall krediteras den ena eller andra av dessa poster.

Då emellertid flertalet avgiftspliktiga i andra och tredje klassen torde tillhöra städerna, där antalet för oguldna utskylder häftande är synnerligen stort, och då antalet häftande snarare torde växa än minskas, sedan pensionsavgiften uppförts på kronodebetsedeln, får man sannolikt räkna med att ett mycket stort antal av dessa pensionsavgifter ej kommer att betalas, desto hellre som den fastställda indrivningstiden är kort, och efter dess slut frivillig inbetalning ej får ske. Intresset för den avgiftspliktige att fullgöra sina skyldigheter minskas givetvis därav, att enligt Kungl. Maj:ts pensionsförslag statsbidraget ej är fäst vid pensionärens inbetalningar, utan kommer att utgå i stort sett oberoende av dem.

§ 18.

I anslutning till vad ovan under §§ 14—16 anförts torde det vara skäl att överväga, om ej det borde stadgas skyldighet för arbetsgivare att svara för inbetalning av hos honom anställdas avgifter, och om ej i anslutning härtill avgifternas erläggande medelst pensionsmärken borde medgivas.

Jag har vid denna granskning av några av förslagetts paragrafer endast framhållit en del brister, som stå i mindre nära samband med pensionsförslagetts grundläggande principer. Någon uttömmande detaljkritik har det ej varit min avsikt att giva, liksom jag ej heller velat framställa några förslag till ändringar. Enligt den uppfattning jag har, att pensionsförslagetts brister ligga i själva de förutsättningar och principer, på vilka det är byggt och varav det fått sin karaktär, är det icke detaljerna som behöva förbättras, utan grunden som måste läggas om.

Hur mycket jag än delar den allmänna önskan, att folkpensioneringen så snart som möjligt måtte kunna bli förverkligad, måste dock dessa förhoppningnr träda tillbaka inför det långt viktigare kravet, att denna folkpensionering måtte byggas på riktiga grunder och därmed bli till verklig lycka för landet.

Då det nu framlagda förslaget är av den art, att jag tror det vore olyckligt, om det antoges, och då det synes uteslutet, att ett nytt förslag, byggt på andra grunder, skall hinna utarbetas och kunna av denna Riksdag bifallas, ser jag mig nödsakad henställa,

att Riksdagen, med avslag å Kungl. Maj:ts proposition nr 126, ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, det täcktes Kungl. Maj:t låta utarbeta och om möjligt till nästkommande Riksdag framlägga ett nytt förslag till lag om allmän pensionsförsäkring, byggt på mer försäkringsmässiga grunder än det nu framlagda.

Stockholm den 15 april 1913.

Hjalmar Wik.

Som bilaga medföljer ett av aktuarien I. Flodström till mitt förfogande ställt utkast till en plan för allmän pensionsförsäkring.

Utkast till plan för allmän pensionsförsäkring.

Av I. Flodström.

Efterföljande pensionsförsäkringsförslag är byggt på dessa huvudprinciper:

1) Pensioneringen omfattar alla arbetsföra män och kvinnor från och med det år, under vilket de fylla sexton år.

2) Årsavgiften utgör 1 procent av för inkomstskatt taxerad eller enligt samma grunder beräknad inkomst, dock lägst 6 kronor för ej gift man och 4 kronor för ej gift kvinna samt 6 kronor för gift par; äkta makars gemensamt taxerade inkomst tillräknas mannen och hustrun till lika delar och avgiften utföres på vardera i helt tal av kronor, med bortfallande av överskjutande bråkdel av krona.

3) För varje inbetald årsavgift uträknas motsvarande delbelopp av års-pension sålunda, att per krona av avgift grundpensionen utgör 10 öre och för de fyra första kronorna av avgiften tillägges 60 öre, för femte och sjätte kronan 40 öre, för sjunde och åttonde kronan 20 öre och för nionde och tionde kronan 10 öre, allt per krona.

4) Pensionsberättigad är varje försäkrad från den tidpunkt, då han fyller sextiosju år eller blir till arbete varaktigt oförmögen (invalid); för invalid beräknas det årliga pensionsbeloppet till 51 gånger medeltalet av de pensionsbelopp, som motsvara av honom inbetalade årsavgifter.

Nedanstående översikt exemplifierar de mot särskilda årsavgifter svarande delbeloppen av pension, de mot 51 inbetalade avgifter (av antagen lika storlek) svarande fulla pensionsbeloppen samt den ungefärliga räntefot, efter vilken de särskilda inbetalningarna måste hava förräntats intill den genomsnittliga pensionsåldern — 61 år för man och 58 år för kvinna —, för att från den åldern, med ränteberäkning efter 3 $\frac{1}{2}$ procent, lämna den angivna livräntan eller pensionen.

Årsavgift, kronor, för <i>individ</i> (och för äkta makar).	Däremot svarande delbelopp av års- pension, kronor, <i>för individ</i> .	Helt belopp av års- pension, kronor, <i>för individ</i> (och för äkta makar).	Förvaltningsränta intill pensions- åldern, procent per år, i genomsnitt för man och kvinna.
3 (6)	2: 10	107: 10 (214: 20)	8 $\frac{3}{4}$
4 (8)	2: 80	142: 80 (285: 60)	8 $\frac{3}{4}$
6 (12)	3: 80	193: 80 (387: 60)	8 $\frac{1}{2}$
10 (20)	4: 80	244: 80 (489: 60)	7 $\frac{1}{2}$
20 (40)	5: 80	295: 80 (591: 60)	5 $\frac{3}{4}$
30 (60)	6: 80	346: 80 (693: 60)	5
50 (100)	8: 80	448: 80 (897: 60)	4
100 (200)	13: 80	703: 80 (1,407: 60)	3
200 (400)	23: 80	1,213: 80 (2,427: 60)	2 $\frac{3}{8}$
1,000 (2,000)	103: 80	5,293: 80 (10,587: 60)	1 $\frac{5}{4}$

Detta system innesluter hela den arbetsföra befolkningen över 15 år, möjligen med undantag för statstjänare m. m., som redan förut äro underkastade obligatorisk livränteförsäkring av tillfredsställande natur.*) Från försäkringen äro alltså icke, såsom enligt den kungliga propositionen, undantagna sådana, vilkas förmögenhet uppgår till 6,000 kronor och däröver. Om också ett sådant undantag i själva verket är till förmån för dem, som icke äro befriade från avgiftsskyldighet, lär dock detta förhållande alltid komma att för den stora allmänheten förefalla svårförklarligt, och det egendomliga skulle kunna inträffa, att bestämmelsen i fråga bleve till förgärlse för dem, som finge fördel därav, medan den framkallade deras belåtenhet, på vilkas bekostnad fördelen för de övriga vore vunnin. En sådan anordning kan icke sägas vara lämplig.

I socialförsäkringens idé ligger, att den skall vara allmän. De som ha svårt att av sina små inkomster avsätta tillräckligt till en torftig försörjning på alderdomen eller vid inträffande invaliditet skola just genom socialförsäkringen erhålla hjälp därtill av sina lyckligare lottade medmänniskor, vilka med relativt mycket mindre ansträngningar kunna förskaffa sig ofta mer än tillräckliga försörjningssäkerheter. Det går alltså icke an att ur försäkringssystemet utesluta de senare. Visserligen få de genom de tillskott av allmänna medel till försäkringen, som alltid bli behöfliga, i vilket fall som helst till någon del deltaga i försäkringsbördans bärande; men då de »allmänna medlen» skapas genom tillskott av hela samhället, således även av de försäkringsbehövande själva, kan ett sådant deltagande långt ifrån sägas innebära, att de bättre situerade få bära sin *vederbörliga* andel.

Skall tanken på ömsesidig hjälp inom försäkringen kunna förverkligas, så måste det ske genom allas deltagande däri men med en sådan gradering av försäkringsvillkoren efter de försäkrades behov, att de sämst ställda få åtnjuta *mer än normala* och de bäst ställda *mindre än normala* fördelar därav. Naturligtvis kan en sådan gradering utföras på mångahanda sätt. Det som här använts består däraf, att förräntningen av avgifterna antagits hava försiggått efter en med avgifternas storlek avtagande räntefot. Sålunda beräknas exempelvis räntefoten intill pensionsaldern (efter vars inträdande en allmän räntefot av $3\frac{1}{2}$ procent förutsättes) för en årsavgift av 6 kronor till $8\frac{1}{2}$ %, för en årsavgift av 50 kronor d. v. s. 10,000 kronors årsinkomst för man och hustru tillsammans — till 4 %, och för en årsavgift av 1,000 kronor — 200,000 kronors årsinkomst för man och hustru — till $1\frac{3}{4}$ %.

Grundtanken i här föreslagna försäkringssystem är alltså ett alla samhällens arbetsföra medlemmar påvilande tvång till efter deras inkomster lämpade besparingar, vilka för inkomster under 10,000 kronor (eller för ensamt levande person 5,000 kronor) förvaltas med mer än normal och för högre inkomster med mindre än normal ränta. Olikheterna i räntesatser äro emellertid i verkligheten mindre skarpa än av ovan anförda exempel kan synas framgå; ty om man uppsöker den för såväl avgiftsperioden som pensionsperioden gällande gemensamma, om man så må säga genomgående räntefoten, så skall denna för de lägsta inkomsterna befinnas ligga någonstades mellan $8\frac{3}{4}$ och $3\frac{1}{2}$ och för de anförda högsta mellan $1\frac{3}{4}$ och $3\frac{1}{2}$ % (samt för de absolut högsta mellan $1\frac{1}{2}$ och $3\frac{1}{2}$ %).

*) Längre fram gjorda beräkningar omfatta dock även dessa.

Ehuru räntesatsen sålunda icke ens för de allra högsta inkomsterna kan kallas orimligt låg, enär lägre ränta ju ej sällan förekommer, skall dock naturligtvis en försäkring efter detta system för ifrågavarande inkomstklasser alltid komma att kännas mer eller mindre tryckande. Men detta kan ej undvikas; på det ena eller andra sättet *måste* de förmögnare bidra till de fattigares försäkring, om man över huvud taget vill tänka på en socialförsäkring. Uppfattas försäkringstvänet för de förmögnare som ett slags indirekt beskattning, så kan därtill anmärkas, att i sådant fall den indirekta beskattningen för en gång träffar dem som den helst bör träffa. Och för övrigt kan detta försäkringstväng för de förmögnare sägas bilda en kompensation till den frihet från direkt bidragsskyldighet till arbetares och tjänares pensionering, som arbetsgivare och husbönder enligt detta förslag — i motsats till det vanligaste förhållandet vid dylik pensionering — skulle åtnjuta.

Som taxeringen till inkomstskatt enligt nu gällande bestämmelser icke sträcker sig lägre än till 800 kronors inkomst, bör för detta system en extra taxering göras, som för män går till 700 och för kvinnor till 500 kronor. För alla inkomster under dessa belopp erlägges avgift av 6 kronor för man och 4 kronor för kvinna. Taxeringen kan verkställas av en *förstärkt taxeringsnämnd*. Huruvida avgiftsberäkningen skall rätta sig efter den verkliga inkomsten eller efter den till inkomst- och förmögenhetsskatt taxerade (vari till den verkliga inkomsten är tillagd en sextiondel av värdet av den taxerades förmögenhet), är en detaljfråga som här må lämnas öppen. I föreliggande beräkningar till förslaget, som äro byggda på 1908 års taxering, är i enlighet med då gällande förordning endast den verkliga inkomsten upptagen.

Arbetsgivare och husbönder hava enligt detta förslag ingen skyldighet att bidra till sina arbetares och tjänares avgifter. Dock böra de, om arbetarna eller tjänarna därom göra framställning, vara skyldiga att åtaga sig erlägga dessas avgifter mot rättighet att göra motsvarande avdrag från lönen.

De, som ej se sig i stånd att själva till fullo erlägga sina avgifter, skola äga rätt att vända sig till vederbörande kommun med begäran om understöd utan återbetalningsskyldighet till avgiftens fulla betalande. Sådant understöd skall, därest det beviljas och gifves, icke räknas som fattigunderstöd och kommer den avgiftspliktige fullständigt till godo. För inbetalande till pensionskassan av avgifter, som ej av de avgiftspliktiga själva erläggas, är även vederbörande kommun ansvarig; för på sådant sätt förskotterad avgift eller del därav äger kommunen fordran hos den avgiftspliktige, därest hans årsinkomst uppgått till eller överstigit 1,200 kronor. Pensionsbelopp, som motsvara av kommun gjorda, ej återbetalda avgiftsutlägg (vilka icke erhållits såsom understöd), komma, om den försäkrade faller någon kommuns fattigvård till last, denna till godo, men hemfalla eljest till pensionskassan. — I sammanhang härmed framhålles, att kommunerna icke böra vara på något sätt ansvariga för eller bidragsskyldiga till pensionerna.

Pension skall enligt detta förslag utgå *oavkortad* till försäkrad från det han fyller 67 år, oavsett om han är invalid eller icke. Likaledes skall till den, som redan under avgiftsåldern blir invalid, utbetalas full pension, som om han erlagt 51 årsavgifter, oavsett om de verkligt inbetalda avgifterna äro få eller många. Skola några inskränkningar i sistnämnda bestämmelse göras till förebyggande av risken av simulation, måste de vara helt obetydliga. Ty utan sådana bestämmelser kan försäkringssystemet aldrig få karaktären av en verklig

försäkring mot följderna av både *invaliditet* och *ålderdom*. Om man härtill, med civilministern, invänder, att det kunde komma att te sig egendomligt, om den, som erlagt avgift under endast något eller några få år, skulle få precis samma pension för sina avgifter, som den, hvilken erlagt avgifter under t. ex. 40 år, så kan därtill svaras, att ingen finner det underligt om liv- eller olycksfalls- eller sjukförsäkring utfaller med lika belopp vare sig ett, två eller många års inbetalningar blivit gjorda. Och för övrigt är det givet, att det åtminstone för kroppsarbetare är invaliditets-, ej ålderdomsförsäkringen som är huvudsaken.

Pensionsbelopp enligt det föreslagna systemet uppgå visserligen i många fall ej fullt till samma summa som pension plus pensionstillägg enligt regeringspropositionen, men till gengäld utfalla pensionerna här alltid *i sin helhet*, fullständigt oberoende av alla inkomstgränser.¹ Först därmed har systemet frigjorts från den bismak av fattigvård, varmed det för Riksdagen framlagda förslaget är behäftat. Man behöver icke leva i fullständig misär för att få draga någon nämnvärd nytta av försäkringen; man utsättes icke för frestelsen att minska sina inkomster eller undansnilla någon del av vad man samlat under årens lopp för att få större pension; och man har en på förhand alltid fullt beräkningsbar inkomst att vänta på sin ålderdom eller vid invaliditet. En gammal man eller kvinna måste icke vara *både* invalid och stå under 300- resp. 250-kronorsstrecket för att få ett ändock oftast avkortat pensionstillägg, och en invalid får sin fulla invaliditetspension, oberoende av det antal årsavgifter han hunnit med att betala. Detta, men icke regeringsförslaget, är *försäkring*.

Genom borttagande av 6,000-kronorsförmögenhetsstrecket, 300- resp. 250-kronorsinkomststrecket och invaliditetsstrecket för åldringar samt genom bortfallandet av de mer eller mindre godtyckliga pensionstilläggen och de ömtåliga beräkningarna för dessas avkortande blir hela förvaltningsproceduren så förenklad, att man kan ifrågasätta pensionsnämndernas behövlighet. Sannolikt skulle hela arbetet för pensionskassans räkning i orterna — huvudsakligen bestående i tillstyrkande eller avstyrkande av invalidpensioner — lämpligen kunna skötas av kassans ansvariga ombud. måhända med något slags »pensionsråd» vid ombudets sida.

För att finna, huru ett sådant försäkringssystem skulle verka i finansiellt hänseende, har man först att utreda befolkningens över 15 år *fördelning i olika åldrar samt i aktiva och invalider*. Denna fördelning, som gäller 1907 års slut, är verkställd enligt i kommittébetänkandet meddelade tabeller, uppgifter och särskilda beräkningar, och ter sig sålunda:²

¹ Ett par jämförande exempel må anföras. Om man och hustru (av antagen lika ålder) under hela avgiftstiden, 51 år, erlægga vardera en avgift av 3 kronor årligen, få de i sammanlagd pension enligt detta förslag *under alla omständigheter* kronor 214·20, enligt regeringens förslag *i bästa fall* kronor 91·80 + 275 = 366·80; och om de tillsammans erlægga 12 kronor (d. v. s. enligt detta förslag 6 kronor för mannen och 6 kronor för hustrun, enligt regeringsförslaget 8 kronor för mannen, 3 kronor för hustrun och 1 krona i frivillig avgift), utgör deras sammanlagda pension enligt detta förslag *under alla omständigheter* kronor 387·60, enligt regeringens *i bästa fall* kronor 168·30 + 275 + 76·50 + 23·44 = 543·24. Men äro de äldre makarna icke invalider, få de enligt regeringsförslaget blott resp. kronor 91·80 och 185·98 (i stället för enligt detta förslag respektive kronor 214·20 och 387·60), äro de invalider men ägande en sammanlagd inkomst av 600 kronor, inträder samma förhållande, äro de invalider och äga tillsammans 350 kronors inkomst, ger dem regeringsförslaget kronor 191·80 och 323·61, och bli de invalider i förtid, reduceras även pensionerna i olika proportioner.

² Samtliga för detta förslag särskilt gjorda beräkningar och sammanställningar äro utförda av amanuensen i Riksförsäkringsanstalten fil. kand. Josef Östlund.

	Giffta män,	Ej giffta män.	Giffta kvinnor.	Ej giffta kvinnor.	Summa.
Aktiva 16—66 år	727,900	720,500	721,200	751,300	2,920,900
Invalider 16—66 år:					
perpetuella	—	15,317	—	16,408	31,725
övriga	52,739	15,281	93,253	58,574	219,847
Åldringar, över 66 år:					
perpetuella invalider	—	1,682	—	2,154	3,836
övriga (aktiva och invalider)	95,871	70,626	72,418	140,808	379,723
Summa: perpetuella invalider	—	16,999	—	18,562	35,561
andra (aktiva och invalider)	876,510	806,407	886,871	950,682	3,520,470

Med perpetuella invalider menas sådana, som träffats av invaliditet redan före inträdet i avgiftspliktig ålder, och därför icke komma i tillfälle att erlägga ens den första pensionsavgiften och som enligt regeringspropositionen skola åtnjuta »understöd». Dessa hava här ställts helt och hållet utanför pensioneringen i övrigt. Huru för dem skall sörjas, blir en särskild fråga, som må lösas oberoende av själva pensioneringsfrågan. Ämbets- och tjänstemän samt personer med minst 6,000 kronors förmögenhet äro däremot, i motsats mot i kommitténs beräkningar, icke uteslutna.

Vidare bör den aktiva befolkningen fördelas i inkomstgrupper, varvid inkomsten för gifta män (taxerad för makarnas sammanlagda inkomst) bör fördelas i lika delar på mannen och hustrun. Även denna fördelning, gällande 1908 års taxering och 1907 års inkomstförhållanden, är utförd enligt kommittéstatistiken och i kommitténs betänkande av kommitténs ordförande särskilt gjorda uppskattningar av de lägre inkomsterna. Dock har tiden icke medgivit en fördelning i detta hänseende efter ålder, utan antages medelavgift (och medelpension) till oförändrat belopp hela försäkringstiden igenom. Fördelningen, som med avseende på giffta kvinnor antages vara procentiskt lika med de giffta männens, blir för giffta män samt ej giffta män och ej giffta kvinnor denna:

Inkomst.	Giffta män.	Ej giffta män.	Ej giffta kvinnor
	Antal.	Antal.	Antal.
Under 400 kronor	386,200	479,500	453,600
400—499 »	96,500		
500—599 »	75,200		
600—699 »	48,000		
700—799 »	30,600	77,100	70,200
800—899 »	19,000	37,900	55,100
900—999 »	11,400	27,900	30,500
1,000—1,099 »	6,900	20,400	16,500
1,100—1,199 »	5,000	15,400	11,500
1,200—1,299 »	4,000	12,500	7,400
1,300 kronor och däröver *	45,100	49,800	4,200
Summa	727,900	720,500	751,300

* Medelinkomst för giffta män kronor 3,902.20, för ej giffta män kronor 3,183.50 och för ej giffta kvinnor kronor 3,075.60.

På grund av denna inkomstfördelning erhåller man följande antal personer med:

Årsavgift lägst	Gifta män.	Ej gifta män.	Ej gifta kvinnor.
3 kronor	727,900	720,500	751,300
4 »	341,700	720,500	751,300
5 »	245,200	720,500	297,700
6 »	170,000	720,500	220,000
7 »	122,000	241,000	149,800
8 »	91,400	163,900	94,700
9 »	72,400	126,000	64,200
10 »	61,000	98,100	47,700
11 »	54,100	77,700	36,200
12 »	49,100	62,300	28,800
13 »	45,100	49,800	24,600

Efter denna översikt och med beräkning av medelårsavgifterna för dem, som betala lägst 13 kronor (efter deras medelinkomster) till resp. 39·02, 31·83 samt 30·75 kronor kan uppställas följande tabel över avgiftsbelopp och däremot svarande delbelopp av årspensioner (grundbelopp och tilläggsbelopp sammanslagna):

Belopp av grund- och tilläggs-pension pr krona, årsavgift.	Gifta män.		Ej gifta män.		Ej gifta kvinnor.	
	Avgiftsbelopp, kronor.	Pensionsbelopp, kronor.	Avgiftsbelopp, kronor.	Pensionsbelopp, kronor.	Avgiftsbelopp, kronor.	Pensionsbelopp, kronor.
70 öre	2,525,400	1,767,780	2,882,000	2,017,400	3,005,200	2,103,640
50 »	415,200	207,600	1,441,000	720,500	517,700	258,850
30 »	213,400	64,020	304,900	121,470	244,500	73,350
20 »	133,400	26,680	224,100	44,820	111,900	22,380
10 »	1,321,900	132,190	1,127,800	112,780	526,400	52,640
Summa	4,609,300	2,198,270	6,079,800	3,016,970	4,405,700	2,510,860

Härur framgå följande medeltal:

	Årsavgift.	Delbelopp av årspension, kronor.	Helårs-pension, kronor.
Gift man (och gift kvinna)	6·3323	3·02002	154·02
Ej gift man	8·4383	4·18733	213·55
Ej gift kvinna	5·8641	3·34202	170·44

De samlade beloppen av årsavgifter och pensioner uppgå efter 1907 års förhållanden, under antagande att pensioneringen då hade varit fullt utvecklad, till:

Årspensioner, kronor:

	Årsavgifter. kronor.	till invalider (ej perpetuella) om 16—66 år.	till åldringar.	Summa.
Gifta män	4,609,300	8,122,900	14,766,100	22,889,000
Ej gifta män	6,079,800	3,263,300	15,082,200	18,345,500
Gifta kvinnor	4,566,900	14,362,800	11,153,800	25,516,600
Ej gifta kvinnor	4,405,700	9,983,400	23,999,300	33,982,700
Summa	19,661,700	35,732,400	65,001,400	100,733,800

För att bliva fullt jämförbara med avgiftsbeloppen, vilka antagas inkomma till kassan vid försäkringsårets slut, böra pensionsbeloppen, vilka utbetalas vid årets mitt, ökas med $\frac{1}{2}$ års ränta (efter $3\frac{1}{2}$ %) till 102,496,600 kronor. Medelpensionen blir för invalid kr. 162·53 och för åldring kr. 171·18 samt i genomsnitt för alla försäkrade kr. 168·01; medelårsavgiften är kr. 6·7314.

Som pensionskassans årliga utgifter, sedan kassan nått jämnviktsläget (vilket här antages hava skett år 1907), skola uppgå till kronor 102,496,600 och årsinkomsterna till kronor 19,661,700, uppstår ett årligt deficit om kronor 82,834,900, som skall fyllas genom räntor å pensionsfonden och, därest så är behöfligt, ytterligare genom statsbidrag. Den lämpligaste formen för eventuellt statsbidrag synes vara ett procentiskt tillskott ej till pensionerna utan till avgifterna, och skall här en beräkning göras beträffande storleken av sålunda ifrågasatt stats-tillskott, byggd på förut gjorda antaganden beträffande avgifter och pensioner. Något tillskott av kommunerna vare sig till pensioner eller avgifter — utom de redan förut nämnda — bör däremot icke ifrågasättas.

Beräkningen gäller endast nyinträdande, alltså ej nu befintliga generationer över 16 år (den s. k. »nuvarande generationen»).

Medelpensionsbeloppen för 1 kronas avgift bliva enligt av kommittén följda beräkningsgrunder (med $3\frac{1}{2}$ % ränta) kronor 13·02 för man och kronor 8·62 för kvinna eller i genomsnitt kronor 10·38. För bildande av en medelpension om kronor 168·01 skulle alltså erfordras en medelårsavgift av kronor 16·1859, medan den verkliga medelårsavgiften är kronor 6·7314. Alltså behöves ett statstillskott till avgifterna av kronor 1·41 per avgiftskrona eller vid full utveckling av pensioneringen kronor 27,723,000 årligen. Den behöfliga fonden skulle under sådan förutsättning år 1907 hava uppgått till 1,575 miljoner kronor, (och den verkliga fonden antagligen till omkring 2,500 miljoner kronor.)

De beräkningar kommittén uppgjort utmärkas emellertid av en försiktighet, som synes vara väl långt driven. Kommittén har nämligen i sina tabeller blott tagit hänsyn till dödligheten *men icke till emigrationen*. Det finnes dock icke minsta sannolikhet för att denna sistnämnda skall upphöra, åtminstone under de närmaste årtiondena, vilka för kassans ställning bliva grundläggande. Skulle verkligen emigrationen bringas till ett slut, skulle därmed en sådan förändring *till det bättre* i de demografiska förhållandena inträda, att hela pensionsfrågan finge ett helt och hållet förändrat utseende. Men enligt vår förnämste kännares på detta område, prof. G. Sundbärgs till förf. uttalade mening torde man för närmast kommande mansålder visserligen hava att räkna med en småningom avtagande men ingalunda med en upphörande emigration. Och om hänsyn tages

till såväl emigration som dödlighet, erhållas helt andra förhållandetal mellan pensioner och avgifter än kommitténs.

Med stöd av tab. 91 i bil. IV till Emigrationsutredningen — vilken tabell är byggd på dödlighets- och emigrationsförhållandena under 1890-talet — samt med användning av kommitténs invaliditetskoefficienter och beräkning av $3\frac{1}{2}$ procents ränta erhåller man en medelpension per 1 kronas avgift av kronor 12: 31. Räknar man med 4 procents ränta, når man en medelpension per avgiftskrona av kronor 14: 39. Efter tabellerna 19 m och 19 k i andra delen av kommittébetänkandet — vilka tabeller visserligen avse ett befolkningsbestånd (år 1908.0), ej en sig utvecklande årsklass, men som det oaktat, under förutsättning av en jämnt förlöpande folkökning m. m., låta sig användas för finande av ett svar på nu föreliggande fråga — erhåller man efter $3\frac{1}{2}$ procent en medelpension per 1 kronas årsavgift av kronor 15: 32. Såsom ett sannolikt belopp av den blivande medelpensionen per 1 kronas avgift synes man därför, efter ett noggrant övervägande av alla på saken inverkan förhållanden, kunna ansätta siffran kronor 12.

Skulle alltför tydliga tendenser till förändring inträda med hänsyn till de faktorer i befolkningsrörelsen (och till räntan), efter vilka dessa beräkningar äro gjorda, bör naturligtvis en revision ske, såsom ock av kommittén förutsatts. I sammanhang härmed må såsom en väsentlig fördel hos här framlagda förslag framför regeringsförslaget framhållas, att pensionerna skola beräknas *icke efter avgifternas summa* utan såsom delbelopp av pension för varje inbetald årsavgift, vilka delbelopp uträknas och inskrivas för varje gående räkenskapsår. Härigenom möjliggöres, att ändringar i pensionsvillkoren (d. v. s. i de fastställda beräkningsbeloppen per avgiftskrona), vilka måste beslutas på grund av inträdda ändringar i ränte-, dödlighets-, emigrations- eller invaliditetsförhållandena eller dylikt, kunna för den följande tiden tillämpas på hela försäkringsbeståndet, medan de, i händelse pensionsberäkningen skall ske i enlighet med regeringsförslaget, knappast kunna anses tillämpliga annat än på nya försäkringsavtal, d. v. s. på de generationer som efter ändringen inträda i försäkringen. Den här föreslagna anordningen bildar alltså en analogi till den s. k. rörliga räntan å bankdepositioner, sparbanksinrättningar m. m. och är för svenska förhållanden alls ingen nyhet. Men för pensionskassan utgör den en förträfflig säkerhetsanordning.

Det efter nyssnämnda siffra beräknade statstillskottet per avgiftskrona blir kronor 1: 08, statstillskottets högsta summa vid kassans inträdande i jämviktsläge efter 1907 års förhållanden sett kronor 21,234,600 och det årliga räntebehovet till 61.6 miljoner kronor.

Man bör härvid erinra sig, att beräkningarna äro grundade på 1907 års inkomstförhållanden, vilka antagligen redan nu äro något förbättrade, och att systemet skall bära sig med relativt mindre statstillskott ju högre inkomstnivån stiger. En beräkning av inkomsterna efter 1914 års taxering (eventuellt med inräkning i inkomsten, i enlighet med den nya inkomstskatteförordningen, av $\frac{1}{60}$ av förmögenhet) skulle därför giva ett relativt ännu gynnsammare resultat.

Vid jämförelser med regeringsförslaget bör erinras, att nu föreliggande förslag ej omfattar vare sig barnpensioner eller understöd till s. k. perpetuella individer eller frivillig försäkring, samt att det slutligen ej beller innesluter den nuvarande generationen, med avseende varå tiden ej tillåtit göra några undersökningar. I övrigt synas följande siffror vara någorlunda jämförbara i fråga om beräkningarna för det allmännas bidrag vid pensioneringens fulla utveckling (tänkt 1907):

Regeringsförslaget:

pensionstillägg för invalider	kronor 29,629,000
pensionstilläggens höjning	» 1,564,000
höjning av kvinnornas avgiftspensioner till jämnhöjd med männens	» 1,100,000
	<hr/>
Summa kronor	32,693,000
varifrån avgår understöd till perpetuella individer	» 2,877,000
	<hr/>
återstår kronor	29,816,000

Föreliggande förslag:

enligt kommitténs förutsättningar	kronor 27,723,000
» förutsättningar som antagits vara sannolikare	» 21,235,000

Regeringsförslagets beräkningar i detta hänseende förändras *icke* genom olika förutsättningar, med hänsyn till räntefot o. s. v. (vilka blott inverka på avgiftspensionerna). Å andra sidan inträder statstillskottens stegring hastigare enligt det nya förslaget än enligt regeringsförslaget.

Med anledning av de farhågor som stundom uttalats för den ifrågasatta stora fondbildningen må till sist även denna fråga något beröras.

Vad är och hur bildas en fond?

En fond i allmänhet är en avsättning av penningmedel, som skola användas i en närmare eller avlägsnare framtid för något visst ändamål, t. ex. för ett kyrko- eller skolhusbygge, för underhåll av en grav, för bildande av en lånekassa, för pensionering o. s. v. Avsättningarna kunna vara räntebärande, tills fonden är färdigbildad, eller icke räntebärande, i vilket sistnämnda fall det går långsammare att uppnå det önskade beloppet; och fondens kapital kan, sedan fonden blivit färdigbildad, konsumeras, såsom vid ett bygge, eller lämnas orört, för att dess årliga ränteavkastning må kunna användas till det på förhand bestämda ändamålet. En pensionsfond är en fond av den sistnämnda typen.

Gemensamma drag för all fondbildning äro alltså, att penningmedel — eller möjligen andra värden, såsom fastigheter o. dyl. — *sparas* (reserveras) för en *på förhand bestämd användning*. Såvida fondbildningen icke går till överdrift och såvida dess ändamål är viktigt och gott, är den därför i allmänhet nyttig såsom reglerande hushållningen på ett förnuftigt sätt. Förtänksamhet i ekonomien anses ju i allmänhet vara att anbefalla såväl för stat och kommun som för enskilda.

Men vi böra nu tänka oss något närmare in i enskildheterna vid bildandet av en folkförsäkringsfond.

Avsättningarna till fonden — besparingarna — måste alltid tagas ur de enskildas inkomster, antingen direkt, nämligen genom upptagandet av avgifter från de försäkrade, eller indirekt, genom upptagande av skatter för fyllande ge-

nom statsbidrag (och kommunaltillskott) av vad som brister i försäkringsavgifterna. Såvida avgifterna och skatterna drabba personer, vilkas inkomster äro mer än tillräckliga för deras behov och vilka äro vana att av sitt överflöd göra frivilliga besparingar (banksättningar, husbyggande, aktieteckningar, obligationsköp o. s. v.), innebära de alltså inga *nya* besparingar utan blott ett sparande *på obligatoriskt sätt*. I den mån åter som avgifter och skatter drabba inkomster, som i allmänhet helt konsumeras, *tvinga* de till en inskränkning i konsumtionen, ett sparande som eljest icke skulle ifrågakomma.

Bildandet av en pensioneringsfond ökar alltså sparandet i den mån det framtvingar verkliga inskränkningar i allmänhetens konsumtion. Och detta kan nog härvidlag tänkas bliva fallet, i synnerhet bland medelklassen, så till vida att den till en viss tid med åren vanligen uppstående ökningen av inkomsten icke så snart som annars skulle vara fallet kommer att atföljas av ökad konsumtion. Men till en mycket stor del skulle pensionsfondens bildande *icke* innebära ett ökat sparande utan endast en obligatorisk partiell reglering av det privata sparande, som redan därförutan försiggår.

För att de i fonden samlade medlen må bli räntebärande, måste de *placeras* i räntebärande valutor. Enligt försäkringskommitténs förslag skulle denna placering endast få ske i svenska stats- och kommunlån samt i obligationer, utfärdade av Sveriges allmänna hypoteksbank eller Konungariket Sveriges stads- hypotekskassa, men enligt kungliga propositionen skall bestämmandet av sättet för medlens placering uppskjutas till nästa ridsdag. Det är svårt att förstå, att en sådan begränsning av placeringen som kommittén föreslagit skulle vara nödvändig. Visserligen anses de nämnda valutorna säkrare än andra, men detta gäller ju egentligen blott för enskilda långivare. Är rörelsens omfattning tillräckligt stor för att till ett minimum reducera den risk, som ligger i belåningen av högre ränta givande papper, så synes knappast skäl vara för handen att underlåta att genom sådan utlåning söka höja fondens avkastning och därmed även öka förmånerna för de försäkrade eller minska behovet av statstillskott. Genom utlåning för industriella ändamål skulle fonden även kunna bli till direkt nytta för industrien. Svenska industriobligationer bära ofta 5 procents ränta eller mer, och jag kan för min del icke erinra mig, att någonsin ett svenskt obligationslån för industriellt ändamål måst avskrivas såsom omöjligt att inlösa. Placering i fastigheter däremot — jordbruks- och skogs- samt stadsfastigheter — torde pensionskassan icke direkt böra befatta sig med; indirekt komma dess medel, genom placering i hypoteksbanks- eller hypotekskasseobligationer, naturligtvis även fastighetsrörelsen till godo.

De besparingar, som ingå till pensionskassan eller fonden i form av avgifter eller statsbidrag, bli sålunda på intet vis undandragna vare sig näringslivet eller den allmänna hushållningen i stat och kommun. Tvärtom skola de, *i den mån de kunna betraktas såsom framtvungna*, giva landet ett ökat rörelsekapital. *Denna ökning* — alltså fränsett den ökning, som även utan den ifrågavarande fondbildningen skulle inträffa — torde emellertid i sin fullständiga omfattning (efter c:a 70 år) ej kunna uppskattas till mer än högst halva den då bildade fonden.

Vad som fälldes 1895 och 1898 års pensioneringsförslag var farhågorna för den nedsättning i räntan, som de då föreslagna fonderna troddes skola medföra. Och för den tiden voro sådana farhågor rätt naturliga. Medelinteckningsräntan

i de svenska bankerna utgjorde t. ex. åren 1895—1898 resp. 4.56, 4.35, 4.53 och 4.75 % och har under den senaste mansåldern aldrig varit så låg. Svårigheten för kassor, försäkringsanstalter och enskilda att placera pengar var synnerligen stor, och det rådde ett överflöd på sparkapital, som till och med tvingade till återköp från utlandet av svenska obligationer i stor skala; man antar att den utländska skulden vid den tiden minskades med omkring 200 milj. kronor. Sedan de åren är allt förändrat, räntan har stigit till stundom besvärliga höjder och nettoskulden till utlandet ökas årligen med ett belopp, som icke understiger 50 milj. kronor. Naturligtvis kommer icke att så i evighet fortgå, men allt synes giva vid handen, att vi i fråga om kapitalbehov definitivt uppnått en mycket högre plan än 1890-talets. Bankbesparingarna tillväxa med 50—150 milj. kronor om året, och hela den svenska obligationsskulden (i in- och utlandet) kunde omkring 1898 beräknas till ungefär 1,800 milj. kronor, varav 957 milj. i utlandet. En besparingsökning, på kanske högst 20 milj. kronor årligen skulle alltså icke spela någon stor roll, och om den också kunde göra det, skulle det enbart vara till nytta. Ty den svenska räntenivån är alltför hög; även då diskontot hos oss stått som lägst, har det alltid varit högre än medeldiskontot för England, Tyskland och Frankrike, och normalt överstiger det officiella diskontot i Sverige med 1, 1½ eller 2 procent medeltalet för de officiella noteringarna i London, Berlin och Paris. Men en relativt hög räntenivå i ett land utgör en väsentlig hämsko på företagarkerksamheten inom detsamma och verkar ytterst deprimerande på dess deltagande i det internationella ekonomiska tävlingsspelet.

Men man har med avseende på fondbildningen — invänder man — ej blott att taga hänsyn till kapitalsamlingen. Det är icke den som är huvudsaken. Huvudsaken är *räntorna*. När kapitalet befinner sig på enskilda händer, gå dessa räntor — vilkas maximum är 70 milj. kronor om året — åter till det privata näringslivet. Härvidlag däremot skulle de gå till ett fullkomligt improduktivt ändamål, nämligen folkpensionering. Ha vi råd till en sådan uppoffring? Det är på detta som allt hänger.

Vad nu de 70 miljonerna angår, så är först att märka, att enligt antagande kanske hälften av dem äro räntor på besparingar, som i händelse obligatorisk pensionering ej funnits, aldrig skulle ha blivit gjorda. De bero på inskränkningar i konsumtionen under hälsans, ungdomens och mannaålderns dagar till förmån för konsumtionen under ohälsan och alderdomen och *böra* sålunda helt enkelt icke gå till andra än rena konsumtionsändamål. Beträffande den övriga delen av dessa räntor, den som ej beror på konsumtionsinskränkningar, är det visst icke säkert att den i sin helhet skulle ha bildat en insats i affärslivet, därest den ej tagits i anspråk för den offentliga pensioneringen. Det göres en ofantlig massa frivilliga besparingar *för livränteändamål*, d. v. s. för framtida konsumtion, i en eller annan form, t. ex. inbetalningar till pensions- och livränteanstalter, byggande av »änkesäten» och »födorådskammare», insättningar i banker och sparbanker för tillgodonjutande av ränteavkastningen på gamla dagar, inköp av säkra aktier eller av fastigheter o. dyl. för samma ändamål m. m., och till en mycket stor del torde pensionsfondens räntor just kompensera dylika privata livräntor, om än fördelningen av dem genom pensionskassan sker något annorlunda än vid det fria sparandet. Den del av pensionsfondens räntor, som undandragas affärslivet och kapitalbildningen för att i stället bidra till en förbättrad konsumtion, kan alltså i själva verket icke vara stor, kanske 10 milj. kronor om året eller så om-

kring. Dessa miljoner skulle komma dem till godo, som bäst behövde dem: våra invalider och åldringar. Och man torde icke bära missunna de sistnämnda den lilla förbättring i deras levnadsvillkor, som pensioneringen innebär. Pensionisterna utgöra en niondel av hela befolkningen; och själva det omskrivna beloppet spelar i en total konsumtion, som (år 1908) kan beräknas uppgå till bortåt 2,000 milj. kronor, endast en underordnad roll.

Det har slutligen uttalats farhågor för att en dylik fond skulle bli ett lätt och begärligt byte för en segerrik fiende i ett eventuellt krig. Dessa farhågor synas dock i huvudsak bero på någon missuppfattning av vad en »fond» egentligen är. Såsom varje bokförare vet, är en fond icke en tillgång utan *en skuld*, som visserligen bör uppvägas och i förevarande fall naturligtvis verkligen också uppväges av motsvarande tillgång. Försäkringsbolagens »försäkringsfonder» äro salunda kapitalvärdet av deras skulder till försäkringstagarna, och på samma sätt blir i nu ifrågakvarande pensionskassa »pensionsfonden» en kassans skuld till pensionstagarna. Vill en fientlig stat överta denna skuld, med motsvarande tillgångar, så är ju detta icke någon egentlig olycka. Faran ligger naturligtvis däri att man tar tillgångarna men icke skulderna. Detta torde dock en krigförande makt folkrättsligt sett icke få göra; en pensionskassas tillgångar äro nämligen pensionstagarnas, d. v. s. enskilda personers, egendom, och enskild egendom får enligt reglementet till Haag-konventionen av 1899 (biträdd av Sverige 1907), »icke tagas i beslag» (art. 46). »Armé, som ockuperar ett område, får lägga beslag endast på kontanta penningar, fonder och exigibla värdehandlingar, som utgöra verklig statsegendom» (art. 53). Anses åter tillgångarna ej tillhöra enskilda utan pensionskassan, så ha vi art. 56: »Kommunernas egendom och egendom tillhörande inväntning för religiöst ändamål, välgörenhet (charité) och undervisning, konst och vetenskap skall behandlas såsom enskild egendom även om den tillhör staten.» Kunnat dessa artiklar ej komma till tillämpning, erinras om att pensionskassans tillgångar utgöras av stats-, kommun och andra obligationer, som i händelse av krig måhända ej utan vidare äro »exigibla». Och slutligen kunna värdepapperen, såsom prof. Wicksell påpekat, vid krigsfara fördelas på ett större antal depåer i olika delar av landet. Faran för att fonden skall kunna annekteras av en fiende synes alltså vara synnerligen ringa.

Härmed följer en tabellbilaga.

Bilaga. (Forts.)

Ålder	M ä n		K v i n n o r		B ä d a k ö n e n			
	$\frac{\text{år}}{x}$	Q_x	$\frac{Q_x}{(1.035)^{x-16}}$	Q_x	$\frac{Q_x}{(1.035)^{x-16}}$	Q_x	$\frac{Q_x}{(1.035)^{x-16}}$	$\frac{Q_x}{(1.04)^{x-16}}$
21		30	25	36	30	66	56	54
22		57	46	77	63	134	109	106
23		85	67	116	91	201	158	153
24		111	84	182	138	293	223	214
25		143	105	258	189	401	294	282
26		181	128	353	250	534	379	361
27		218	149	464	318	682	467	443
28		255	169	579	383	834	552	521
29		291	186	723	462	1,014	648	609
30		338	209	871	538	1,209	747	698
31		386	230	1,035	618	1,421	848	789
32		440	254	1,201	693	1,641	946	876
33		486	271	1,377	767	1,863	1,038	956
34		543	292	1,556	838	2,099	1,130	1,036
35		601	313	1,739	905	2,340	1,217	1,111
36		656	330	1,929	969	2,585	1,299	1,180
37		717	348	2,116	1,027	2,833	1,376	1,243
38		782	367	2,323	1,090	3,105	1,457	1,310
39		850	389	2,531	1,147	3,390	1,537	1,375
40		939	411	2,770	1,213	3,709	1,624	1,447
41		1,030	436	3,022	1,279	4,052	1,715	1,520
42		1,136	464	3,284	1,343	4,420	1,807	1,594
43		1,245	492	3,570	1,410	4,815	1,902	1,670
44		1,369	522	3,873	1,478	5,242	2,001	1,748
45		1,513	558	4,190	1,545	5,703	2,103	1,829
46		1,664	593	4,528	1,613	6,192	2,206	1,909
47		1,833	631	4,887	1,682	6,720	2,313	1,992
48		2,041	679	5,275	1,754	7,316	2,433	2,085
49		2,270	729	5,694	1,830	7,964	2,559	2,183
50		2,539	788	6,164	1,914	8,703	2,702	2,294
51		2,829	849	6,685	2,005	9,514	2,854	2,411
52		3,170	919	7,263	2,105	10,433	3,024	2,542
53		3,549	994	7,913	2,216	11,462	3,210	2,686
54		3,981	1,077	8,621	2,333	12,602	3,410	2,839
55		4,470	1,169	9,410	2,460	13,880	3,628	3,007
56		5,029	1,270	10,295	2,600	15,324	3,870	3,192
57		5,675	1,385	11,271	2,750	16,946	4,135	3,394
58		6,416	1,513	12,365	2,915	18,781	4,428	3,617
59		7,257	1,653	13,591	3,096	20,848	4,749	3,860
60		8,192	1,803	14,989	3,299	23,181	5,102	4,127
61		9,246	1,966	16,508	3,511	25,754	5,477	4,409
62		10,461	2,149	18,075	3,714	28,536	5,863	4,697
63		11,779	2,338	19,624	3,896	31,403	6,234	4,971
64		13,193	2,531	21,083	4,044	34,276	6,574	5,217
65		14,658	2,716	22,393	4,150	37,051	6,866	5,422
66		16,121	2,887	23,534	4,214	39,655	7,100	5,580
67		17,505	3,028	24,477	4,234	41,982	7,262	5,680
			40,512		81,119		121,632	101,239

Bilaga. (Forts.)

Ålder. år x	M ä n.		K v i n n o r.		B ä d a k ü n o n.		
	$a_{1,x} + Q_x$	$\frac{a_{1,x} + Q_x}{(1.035)^{x-16}}$	$a_{1,x} + Q_x$	$\frac{a_{1,x} + Q_x}{(1.035)^{x-16}}$	$a_{1,x} + Q_x$	$\frac{a_{1,x} + Q_x}{(1.035)^{x-16}}$	$\frac{a_{1,x} + Q_x}{(1.04)^{x-16}}$
68	35,242	5,890.6	36,748	6,142.4	71,990	12,033	9,365.7
69	33,746	5,449.8	35,430	5,721.8	69,176	11,172	8,653.4
70	32,181	5,021.4	33,975	5,301.3	66,156	10,323	7,957.4
71	30,525	4,601.9	32,457	4,893.2	62,982	9,495.0	7,284.3
72	28,872	4,205.5	30,886	4,498.9	59,758	8,704.4	6,645.5
73	27,113	3,815.7	29,203	4,109.9	56,316	7,925.6	6,021.9
74	25,291	3,438.9	27,482	3,736.9	52,773	7,175.8	5,426.0
75	23,463	3,082.5	25,674	3,373.0	49,137	6,455.5	4,857.8
76	21,584	2,739.7	23,827	3,024.5	45,411	5,764.2	4,316.8
77	19,651	2,410.0	21,917	2,687.9	41,568	5,098.0	3,799.5
78	17,714	2,099.0	20,016	2,371.8	37,730	4,470.8	3,316.0
79	15,779	1,806.5	18,064	2,068.1	33,843	3,874.6	2,860.0
80	13,905	1,538.1	16,148	1,786.2	30,053	3,324.3	2,442.0
81	12,081	1,291.2	14,242	1,522.1	26,323	2,813.3	2,056.7
82	10,337	1,067.4	12,438	1,284.4	22,775	2,351.8	1,711.0
83	8,677	865.70	10,703	1,067.8	19,380	1,933.5	1,400.0
84	7,131	687.40	9,058	873.15	16,189	1,560.5	1,124.5
85	5,754	535.90	7,551	703.27	13,305	1,239.2	888.62
86	4,580	412.14	6,166	554.85	10,746	966.99	690.10
87	3,564	309.87	4,944	429.85	8,508	739.71	525.36
88	2,717	228.24	3,861	324.34	6,578	552.57	390.57
89	1,995	161.92	2,948	239.27	4,943	401.19	282.20
90	1,402	109.94	2,213	173.54	3,615	283.48	198.45
91	972	73.644	1,618	122.59	2,590	196.23	136.71
92	660	48.315	1,148	84.038	1,808	132.35	91.762
93	424	29.989	791	55.946	1,215	85.935	59.294
94	264	18.041	530	36.218	794	54.259	37.258
95	158	10.432	344	22.713	502	33.145	22.650
96	92	5.8689	218	13.907	310	19.776	13.449
97	54	3.3283	133	8.1975	187	11.526	7.8008
98	32	1.9056	78	4.6450	110	6.5506	4.4122
99	18	1.0357	45	2.5892	63	3.6249	2.4298
100	10	0.55592	25	1.3898	35	1.9457	1.2980
101	4	0.21485	14	0.75197	18	0.96681	0.64186
102	2	0.10379	8	0.41516	10	0.51896	0.34287
103	1	0.05014	5	0.25070	6	0.30084	0.19781
104	—	—	3	0.14534	3	0.14534	0.095102
105	—	—	1	0.04845	1	0.04845	0.030481
		51,962.8		57,242.3		109,205.8	82,592.2